

Od Stažnjevca preko PIK-a do Male scene: Put sa Zvezdanom

TE
M
AT

Kako ukratko opisati više od trideset godina života, osobito kad se radi i o formativnim godinama? Kako jednostavno ispričati priču koja je na nevjerojatan način ispreplela osobni i poslovni život?

Premda sam smatrala da bih za skup *Zvezdani Ladiki u čast* trebala odabrati stručni ili znanstveni pristup, to mi nije pošlo za rukom.

Nadam se da će moje izlaganje ipak donijeti još jednu kockicu u mozaik velikog opusa kazališne redateljice i zagovarateljice umjetničkog kazališta s djecom i mladima te za djecu i mlade, jedinstvene Zvezdane Ladike.

Otac mi je rođen u selu Stažnjevec, malome mjestu između Varaždina i Ivanca. Svoje sam djetinjstvo provela igrajući se na stažnjevečkim livadama, kupajući se u Bednji te čuvajući krave i svinje preko puta kuće svoga djeda. Stažnjevec je, unatoč tomu što sam rođena u središtu Zagreba, bio i ostao moja – životna referentna točka.

Učitelj mog oca Stjepana Lončara u trećem i četvrtom razredu pučke škole u Stažnjevcu (1935. i 1936.) bio je Ferdo Ladika. Rodom iz nedaleke Vinice, Ferdo Ladika 1912. godine u novootvorenoj školi u Stažnjevcu postao je njezinim prvim učiteljem. Te se iste jeseni, Ferdu i supruzi mu Mariji, rodio prvi sin, Ivo (1912. – 1984.), Zvezdanin budući suprug. Dvije godine poslije, 1914. godine, na svijet je, u tom istom Stažnjevcu, došao i Ferdo mlađi, Ivin brat.

Oboje braće Ladika svoje su djetinjstvo, kao i ja, proveli na stažnjevečkim livadama i kupajući se u Bednji.

Kad sam kao dvanaestogodišnja djevojčica producirala, režirala i glumila u svojoj prvoj predstavi nastaloj prema tada tek nedavno praizvedenu hitu *Jalta, Jalta* Alfija Kabilja i Milana Grgića, na izvedbu mi je došla cijela Komedijina *zvezdana podjela* uključujući i Alfija i Vladu Štefančića. Mom je ocu od cijele navedene slavne ekipe ipak bilo važnije da je na predstavu uspio dovesti svoju posebnu gošću – Zvezdanu. Za njega su Ladike bile i ostale autoriteti, a Zvezdanino mišljenje o *njegovoj maloj* i *ima li smisla razmišljati o tome da jednog dana mala završi na pravoj pozornici* bilo je važnije od svega.

▲
Mačak Džingiskan i Miki Trasi, 1971.

Nakon izvedbe, prvi sam put u životu vidjela Zvezdanu, a te me je iste večeri pozvala da dođem u PIK i priključim se radu Studija.

Prošlo je više od godinu dana od našega prvog susreta kada sam se napokon pridružila ekipi u Preradovićevoj 16, što je u potpunosti promijenilo moj život te ga usmjerilo prema kazalištu.

U PIK sam došla 1973. godine, a odmah po dolasku, premda sam krenula pohađati satove Studija, Zvezdana me je *bacila u vodu* i preko noći sam uskočila u kultne predstave *Pozdravi nekog* i *Koraci*, zatim u *Plamene cvjetove*, a poslije i u slavne predstave *Mačak Džingiskan i Miki Trasi* te *Ferije u Moskvi*. U *Mačku Džingiskanu* uskočila sam u Smiljku, glavnu žensku ulogu, što pokazuje kako je Zvezdana vjerovala da već u toj dobi mogu *nositi* predstavu. S PIK-om sam vrlo brzo počela i putovati, što mi je (a, što ću, moram priznati!) u to vrijeme bio najzabavniji i najdraži dio rada u kazalištu. Od sredine sedamdesetih godina prošloga stoljeća pa sve do odlaska iz PIK-a na Akademiju, proputovala sam sa Zvezdaninim predstavama pola Europe, velik dio Hrvatske, a i bivše nam države, a poslije, s Malom scenom, i SAD.

Prve premijere koje sam sa Zvezdanom radila kao *prva podjela* i s kojima sam prošla kroz cijeli proces od početka produkcije pa do premijere, bile su *Na vjetru svirala* u tadašnjoj dvorani Društvenog doma Trešnjevka i *Kolo oko domovine* u dvorani L-99 u Preradovićevoj 16. Obje su se predstave temeljile na poeziji, a Zvezdana je materijal dramaturški sklapala u novu cjelinu. U to vrijeme, osobito za vrijeme rada na *Svirali*, šira slika nije mi bila jasna, kao ni Zvezdanin specifičan način *prekranja* materijala, koji sam počela razumijevati tek nakon mnogo godina zajedničkoga rada. *Kolo oko domovine*, premda se također radilo o poeziji, imalo je čvršću strukturu (bilo je podijeljeno prema republikama SFRJ-a) i, moram priznati, u tome sam se mnogo bolje snašla nego u *Svirali*.

Iz današnje perspektive gledano, Zvezdanin je proces rada bio iznimno kreativan ne samo u pogledu sadržaja, nego i strukture.

Kako sam osoba snažno izražena osjećaja za strukture, ta me je njezina sposobnost uvijek iznova iznenađivala, a ponekad mi (u to vrijeme na nesvjesnoj razini) stvarala i probleme.

Kako bih jasnije objasnila o čemu se radi, navest ću primjer.

Negdje na samom početku devedesetih godina prošloga stoljeća, na početcima rada Male scene, Zvezdana je napisala tekst za novu predstavu koju smo trebali početi raditi. Predstava se trebala zvati *Čarobna slikovnica* i u njoj su bile četiri priče. Svaka je priča imala jasnu strukturu i izgledalo je kao da neće biti nikakvih iznenađenja. Međutim, kada smo krenuli u produkciju, proradila je Zvezdanina *kreativna struktura* i stvari su se promijenile do te mjere da su od predviđenoga jednog naslova nastala čak tri nova! Sve tri produkcije publika je sjajno primila i obilježile su pojedina razdoblja Male scene: *Dva miša*, *Orao*, *zec i divlja mačka* te najigranija od svih triju – *Roda i lisac*. Jedino *Ovca i vuk*, četvrta priča, nikada nije došla na red. Kada smo 2000. godine izdali prvu knjigu u Biblioteci Mala scena, bila je to knjiga Zvezdaninih tekstova *Kazališne čarolije*, namijenjenih profesionalcima, ali i amaterskim družinama, a koje je moguće pretvoriti u predloške različitih formata. Zvezdana je upravo tako pisala i stvarala – da se sve može promijeniti prema trenutačnoj inspiraciji i potrebama. Nikada nije robovala svojim prvim idejama ili čak objavljenim i izrežiranim predlošcima. Sve što je radila uvijek je bilo otvoreno prema mogućnosti promjene koje su se, slobodno mogu reći, u pravilu i događale. Za nju nije postojalo ono uvriježeno – *imaš li komad od tri ili pet lica?* Svi njezini komadi napisani su tako da mogu biti predstava s dvoje ili dvadeset sudionika!

Kako sam ubrzo nakon dolaska u PIK igrala u predstavama, prestala sam odlaziti na satove Omladinskoga studija, što je i razlogom što, za razliku od mnogih kolega, nemam osobno iskustvo prolaska kroz proces Zvezdanina sustava u tom razdoblju. Moje je iskustvo isključivo vezano za praksu, za predstave koje sam s njom radila u početku kao amater, a poslije kao profesionalna glumica.

Premda mogu reći da sam tijekom sedamdesetih godina 20. stoljeća igrala mnogo velikih uloga, ipak je vrhunac Zvezdanina povjerenja u moje sposobnosti bila uloga Maje u praizvedbi predstave *Nevidljivi Leonard* Norme Šerment, koja mi je donijela iskustvo igranja u dramskoj predstavi s profesionalcima ne samo iz ZKM-a, nego i HNK-a. Zvezdana se prema nama, amaterima, jednako ponašala kao i prema profesionalcima, bila je jednako zahtjevna i nije bilo nikakva *popusta*. To se nije odnosilo samo na proces rada na predstavi, nego i na odnos prema radu. Dolazak na pokuse i izvedbe morao je biti u skladu s pravilima struke, kašnjenje nije bilo prihvatljivo, znanje teksta, spremnost za rad, radna odjeća, zagrijavanje, baš svi dijelovi procesa rada na produkciji i post-produkciji morali su biti u skladu s profesionalnim kriterijima. Na Akademiji ni danas nitko ne uči ovome dijelu posla, pa smo mi, PIK-ovci, u profesionalnosti odskakali od ostalih studenata. Tijekom cijele karijere upravo je taj dio mog načina rada ostao nepromijenjen. Kašnjenje i nedolazak na posao za mene su bile i ostale neprihvatljive prakse, a odnos prema kostimu, rekvizitima i ostalim obvezama upisan u moju svijest, standard ispod kojeg se ne smije ići.

Također mi je *Leonard* ostao u posebnu sjećanju kao predstava koju je, na Zvezdanin poziv, došao pogledati Vlado Habunek i nakon koje mi je rekao da *bude nekaj iz mene*. (Sasvim mi je nevjerovatna činjenica da je Vlado rođen u selu Tužno, samo dva kilometra zračne linije od Stažnjevca!)

Vrlo brzo postala sam stalnom članicom Zvezdanine ekipe koja je radila predstave za Muzičku omladinu, a kroz koje sam stekla ogromno iskustvo, rekli bismo, bile su to mnogobrojne *utakmice u nogama*.

Upravo na gostovanjima tih malih predstava koje smo tijekom cijele godine izvodili po selima u okolici Varaždina, počeli smo Ivica Šimić i ja razmišljati o tome da napravimo *nešto svoje* radeći slične male mjuzikle.

Zvezdana nam je često govorila o svojoj ideji *Kazališta sa sedam stolaca*, dakle o ideji osnutka maloga kazališta koje bi bilo pogodno za igranje malih formi, a ta nam je ideja postajala sve bliskijom.

Preko Zvezdane i njezinih kontakata upoznali smo i Jürgena Flüggea, kojem smo Ivica i ja u proljeće 1986. godine rekli da želimo napraviti *nešto svoje*. Jürgen je rekao da napravimo predstavu i ako bude dobra, pozvat će nas na gostovanje u njegovo kazalište u Münchenu. Bio nam je to velik poticaj. Odmah smo pitali Zvezdanu ima li kakvu ideju, a ona je rekla da bismo mogli napraviti *Kraljevnu na zrnu graška* kao kazalište participacije, što je u to vrijeme bila progresivna ideja.

Kako napraviti samu priču o kraljevni koju žulja grašak ispod gomile madraca zajednički smo Zvezdana, Ivica i ja osmislili vrlo brzo, ali nedostajao nam je uvod.

Ivica je tako, sasvim neočekivano, napisao svoj prvi kazališni tekst u životu.

Kada smo 1. srpnja 1986. u dječjem vrtiću Tratinčica u zagrebačkim Dugavama odigrali svoju predstavu za Jürgena, Mala scena bila je rođena.

Alfa i omega Muzičke omladine u vrijeme kada je Zvezdana često radila predstave za tu organizaciju bila je njezina prijateljica Flora Devčić Tolentino. Teta Flora, kako smo je zvali, stanovala je na području Mjesne zajednice Moša Pijade (današnji Medveščak) i rekla nam je da bi bilo sjajno da ondje napravimo svoje sjedište.

Ukratko, uz pomoć Flore i Zvezdane, pokrenuli smo Malu scenu na Medveščaku i više nismo bili samo putujuća kazališna družina nego – pravo kazalište.

Mala scena svoj je rad započela u rujnu 1988. otvaranjem Zvezdanina dramskog studija Mala scena. U to su vrijeme u ZKM-u, u kojem smo Ivica i ja bili zaposleni, a u kojem je Zvezdana desetljećima vodila Studio, nastale velike promjene. *Našeg* je PIK-a nestalo, a u novim se okolnostima u budućnosti nismo vidjeli. Osnivanje nečega našeg, u što smo vjerovali, bio je logičan put.

U vrijeme kada smo Ivica i ja bili mladi često smo igrali predstave s profesionalcima, što je bilo nevjerovatno iskustvo, a i dobra škola za budućnost. Ovakav način rada Zvezdana je željela prenijeti i u Malu scenu, pa je tako u predstavi *Čarolije malog mjeseca*, uz djecu iz Studija Male scene, igrao i Ivica Šimić, koji je za neke produkcije pisao i glazbu.

Prema tom konceptu ponovno smo u Maloj sceni (1991.) postavili *Nevidljivog Leonarda*. Vrhunac ovakva načina rada bila je predstava *Dječak s albumom porodičnih slika* (1994.), prvi autorski projekt Ivica Šimića, u kojem su igrali profesionalci (Slavica Jukić, Mirela Brekalo i Pjer Meničanin), a velike uloge igrala su djeca iz Studija Mala scena.

Premda je ova predstava u režiji Ivica Šimića nastala upravo prema načelima Zvezdanina rada, bila je to i prekretnica u estetici Male scene. Još uvijek je većinu naših predstava činio Zvezdanin repertoar, ali Šimićev koncept kazališta polako raste, a Mala scena mijenja svoj umjetnički smjer.

Zvezdanina posljednja predstava u životu koju je radila s profesionalcima bila je *Varljive priče* (1998.), i to upravo u Maloj sceni, a njome je obilježila 45 godina umjetničkoga rada. U predstavi sam igrala glavnu ulogu i za nju dobila Nagradu hrvatskog glumišta u kategoriji *najbolja uloga u predstavama za djecu*. Ta je predstava zaokružila i naših zajedničkih 25 godina suradnje.

Dramski studio Male scene ugasio se 1999. godine zbog uskrate financijskih sredstava Ureda za kulturu Grada Zagreba.

Tijekom desetogodišnjeg rada kroz Studio su prošle stotine mladih ljudi među kojima su i oni koji su se poslije, kao i Šimić i ja, nastavili profesionalno baviti kazalištem.

U Maloj sceni Zvezdana je u Studiju napravila neke od svojih najuspješnijih produkcija krajem prošloga stoljeća, kao što su *Vrzino kolo* (1989.), spomenute *Čarolije malog mjeseca* (1988.), a i *Kraljević svinjar* (1995.).

Premda je u samim počecima rada Studija Male scene Zvezdana radila s djecom predškolskog uzrasta (što je bilo prvi put i u njezinoj karijeri i prvi put na našim prostorima) i nižega školskog uzrasta, veliku pozornost u drugom dijelu desetogodišnjega rada u Maloj sceni Zvezdana je posvetila mladima. U ovome dijelu osobito se istaknula predstava *Ljubavnici iz metroa* (1996.).

I u Maloj sceni, kao i u PIK-u prije toga, gotovo sve Zvezdanine predstave za djecu i mlade bile su napravljene kao kombinacija dramskog teksta i glazbe, mogli bismo reći da je mjuzikl bio njezina omiljena forma. Ples, glazba i dramski izričaj činili su temelj njezina pristupa, međutim, valja naglasiti da je uvijek vodila računa i o likovnoj umjetnosti, i to na različite načine.

Kada sam tijekom sedamdesetih godina 20. stoljeća bila dijelom Zvezdanine ekipe, za svaku premijeru Zvezdana bi nam darovala male knjige o slavnim slikarima. Upravo sam preko tih darova prvi put čula za slavne slikare kao što su Turner ili Gainsborough, a te knjižice s posvetama i danas su dio moje osobne biblioteke.

Tijekom svakoga gostovanja obilazili smo muzeje i u opušteno ozračju učili o slikarima, kiparima i ostalim umjetnicima važnima za svjetsko likovno stvaralaštvo. Upravo je Zvezdana zaslužna/kriva za moju ljubav prema Chagallu kojeg mi je nekad davno otkrila u muzeju u Zürichu. Ukratko, Zvezdana nas nije ograničavala na dramsko stvaralaštvo. Upravo obrnuto, zagovarala je odrastanje s umjetnosti bez obzira na područje. Smatrala je da je umjetnost presudno važna za formiranje osobnosti mladog čovjeka, što je u praksi svakodnevno živjela.

Ovakav pristup sve je teže susresti u današnje vrijeme kada je specijalizacija pritisak već od rane dječje dobi, pa se čini da je Zvezdanin pristup tim dragocjeniji.

Nakon prestanka rada dramskog studija Mala scena i Zvezdanine posljednje premijere, estetika Ivica Šimića postaje dominantnom u radu našega kazališta, ali naslovi koje je Zvezdana napisala i dalje su snažno prisutni u našem repertoaru. *Tajne začarane šume* doživjele su nekoliko izdanja, *Vagon prvog razreda* također, a naša zajednička *Kraljevna na zrnu graška* već se 36. sezonu nalazi na programu, što je čini jedinstvenom predstavom na našim prostorima.

Moje posljednje razdoblje života sa Zvezdanom seli se s kazališnih dasaka u Vinogradsku bolnicu. Tijekom jeseni 2003. godine Zvezdana je bila na odjelu neurologije, a ja sam na istome odjelu bila na intenzivnoj njezi. Svakodnevno me je posjećivala (ona je bila pokretna, a ja nepokretna) i obje smo se tijekom

tih razgovora vratile u davnu prošlost, u Stažnjevec iz vremena koje ni jedna ni druga nismo pamtile iz osobnog iskustva, nego po pričama njezina pokojnog lve i mog oca.

Posljednji naš susret zbio se na odjelu, kada sam (ovog puta ja pokretna, a ona nepokretna) došla k njoj u posjet (2004.) i kada smo *pretresle* naš cjelokupni zajednički život i rad. U to se vrijeme Zvezdana već gotovo potpuno bila preselila u svijet svoje mašte, ali ipak smo raspravile neke nikad spomenute teme.

Zagrlile smo se i pozdravile zauvijek.

Zvezdana se u kolovozu te godine preselila na njoj omiljeno, varaždinsko groblje. Nakon točno 20 godina i jednog dana ponovno je bila sa svojim Ivom. Otišla je blizu našega Stažnjevca gdje je prije točno 110 godina, Ivim rođenjem, počela i naša zajednička priča.

DODATAK: Ovo je prigoda da se na jednome mjestu objavi doprinos Zvezdane Ladike u radu kazališta Mala scena:

1986.

Šimić – Ladika: **CVJETOVI MAŠTE**

Režija: kolektivna

Praizvedba: 1. 7. 1986.

Dječji vrtić Tratinčica, Zagreb

Zvezdana Ladika: **TRI VARLJIVE PRIČE**

Redateljica: Zvezdana Ladika

Praizvedba: 14. 12. 1986.

Osnovna škola Bukovac, Zagreb

1987.

Ivica Šimić – Zvezdana Ladika – Ladislav Tulač:

PRIČALO I MALENA

Redateljica: Zvezdana Ladika

Praizvedba na njemačkome: 30. 3. 1987.

Theater der Jugend, München, Njemačka

MALI ZALJUBLJENI SVIJET (MALA LJUBAV)

Scenski recital – od stihova D. Cesarića, Z. Baloga,

M. Kušeca, S. Jakševca, M. Antića, Lj. Ršumovića, D.

Ugrešić i učeničkih radova sastavljena je priča o dje-

vojčicama i dječacima koji doživljavaju prvu ljubav

Dram. obrada i režija: Zvezdana Ladika

Praizvedba: 21. 10. 1988.

Narodno sveučilište Bjelovar

William Shakespeare: **ROMEO I JULIJA**

Redateljica: Zvezdana Ladika

Premijera: 23. 10. 1987.

Narodno sveučilište Bjelovar

Zvezdana Ladika: **TAJNE ČUDNOVATE ŠUME**

Redateljica: Zvezdana Ladika

Praizvedba: 12. 12. 1987.

1988.

Zvezdana Ladika: **STVARAMO BAJKU**

Redateljica: Zvezdana Ladika

Praizvedba: 23. 1. 1988.

Omladinski kulturni centar, Teslina 7, Zagreb

Zvezdana Ladika - Ivica Šimić: **VAGON**

PRVOG RAZREDA

Redateljica: Zvezdana Ladika

Praizvedba: 25. 9. 1988.

Zvezdana Ladika: **ŠUĆ-MUĆ PRIČA**

Redateljica: Zvezdana Ladika

Praizvedba: 11. 12. 1988.

Pionirski grad

Zvezdana Ladika: **ČAROLIJE MALOG MJESECA**
(Dramski studio Mala scena)
Redateljica: Zvezdana Ladika
Praizvedba: prosinac 1988.

1989.

Zvezdana Ladika: **VRZINO KOLO**
(Dramski studio Mala scena)
Redateljica: Zvezdana Ladika
Praizvedba: 15. 9. 1989.

1990.

Ezop – Ladika: **DVA MIŠA**
Redateljica: Zvezdana Ladika
Praizvedba: 12. 12. 1990.
Ina – Naftaplin, Zagreb

1992.

Ezop – Zvezdana Ladika: **ORAO, ZEC I DIVLJA MAČKA**
Redateljica: Zvezdana Ladika
Premijera: 8. 4. 1992.

Norma Šerment: **NEVIDLJIVI LEONARD**
Redateljica: Zvezdana Ladika
Premijera: 8. 5. 1992.

1995.

Hans Ch. Andersen: **KRALJEVIĆ SVINJAR**
Redateljica: Zvezdana Ladika
Praizvedba: 9. 6. 1995.

Zvezdana Ladika: **VAGON PRVOG RAZREDA**
(obnova)
Redateljica: Zvezdana Ladika
Premijera: 4. 9. 1995.

1996.

Jean Tardieu: **LJUBAVNICI IZ METROA**
(Dramski studio Mala scena)
Redateljica: Zvezdana Ladika
Premijera: 22. 6. 1996.

Šimić – Ladika: **KRALJEVNA NA ZRNU GRAŠKA**
Premijera: 9. 9. 1996

1998.

Zvezdana Ladika: **VARLJIVE PRIČE**
Redateljica: Zvezdana Ladika
Premijera: 28. 11. 1998.

1999.

Zvezdana Ladika: **RODA I LISAC**
Redatelj: Ivica Šimić
Praizvedba: 3. 12. 1999.

2000.

Zvezdana Ladika: **TAJNE ZAČARANE ŠUME**
Redatelj: Ivica Šimić
Premijera: 3. 12. 2000.

Biblioteka Mala scena
Zvezdana Ladika: **KAZALIŠNE ČAROLIJE**
Dramski tekstovi
Obnova **VAGONA PRVOG RAZREDA**
Rujan 2000.

2002.

Zvezdana Ladika: **BAJKA O ZLATOROGOM JELENU**
Redatelj: Ivica Šimić
Premijera: 14. 2. 2002.

2010.

Zvezdana Ladika – Ivica Šimić: **VAGON PRVOG RAZREDA** (obnova)
Redatelj: Ivica Šimić
Premijera: 6. 9. 2010.

2019.

Z. Ladika – I. Šimić: **KRALJEVNA NA ZRNU GRAŠKA – OBNOVA**
Redatelj: Ivica Šimić
Premijerna izvedba: 30. 11. 2019.

Ivica Šimić

Zvezdana Ladika i ja – moj umjetnički život uz Zvezdanu

Koraci, 1974.

